

This Question Paper consists 42 questions and 8 printed pages.

अस्मिन् प्रश्नपत्रे 42 प्रश्नाः एवम् 8 मुद्रित पृष्ठाः सन्ति ।

Roll No.

अनुक्रमाङ्कः :

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Code No.

कूट सं.

55/S/O/S

Set

A

SANSKRIT

संस्कृतम्
(209)

Day and Date of Examination

(परीक्षादिवसः दिनाङ्कश्च)

Signature of Invigilators

1.

(निरीक्षकयोः हस्ताक्षरम्)

2.

सामान्य अनुदेशाः :

1. अनुक्रमाङ्कः प्रश्नपत्रस्य प्रथमपृष्ठे अवश्यमेव लेखनीयः ।
2. निरीक्ष्यताम् यत् प्रश्नपत्रस्य पृष्ठसंख्या प्रश्नानां संख्या च प्रथमपृष्ठस्य शीर्षे मुद्रितसंख्यानुसारमेव अस्ति । प्रश्नाः क्रमानुसारमेव सन्ति ।
3. वस्तुनिष्ठप्रश्नेषु (A), (B), (C) वा (D) विकल्पेषु कोऽपि एकम् उत्तरं चित्वा पृथक् रूपेण प्रदत्ते उत्तर-पुस्तिकामध्ये लिखेत् ।
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नसहितं सम्पूर्णप्रश्नपत्रस्य उत्तराणि निर्धारितसमये एव लेखनीयानि ।
5. उत्तरपुस्तिकायां परिचयचिह्नम् अथवा कुत्रापि निर्दिष्टस्थानेतरस्थलेषु अनुक्रमाङ्कलेखनं सर्वथा वर्जितम् अस्ति ।
6. स्व-उत्तरपुस्तिकायां प्रश्नपत्रस्य कूट (कोड) संख्या 55/S/O/S-A अवश्यं लेखनीया ।

55/S/O/S-209-A]

1

[Contd...

SANSKRIT**संस्कृतम्****(209)**

समय : होरात्रयम्]

[पूर्णाङ्कः - 100

- निर्देशाः (1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे द्विचत्वारिंशत् प्रश्नाः सन्ति ।
(2) प्रत्येकम् प्रश्नस्य समक्षम् अङ्काः सूचिताः ।
(3) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।

खण्ड - क

1. मस्तिष्कं केन सबलं भवति ? 1
(A) दुग्धपानेन (B) मनोयोगेन (C) भाग्येन (D) परिश्रमेण
2. रक्तमुखः वानरः _____ वसति स्म । 1
(A) कूपसमीपे (B) स्थले (C) जम्बुवृक्षे (D) तडागे
3. यस्मिन् निर्गते शरीरं नश्येत् सः युष्मासु _____ । 1
(A) वन्दनीयः (B) कनिष्ठः (C) पूजनीयः (D) श्रेष्ठः
4. मत्स्यजीविभिः _____ सह सरः निर्भत्स्यतां नीतः । 1
(A) अनागतविधात्रा (B) यद्भविष्येण
(C) जलाशयेन (D) प्रत्युत्पन्नमतिना
5. आर्यभटेन ग्रहाणां नक्षत्राणां _____ महत्त्वपूर्णं ज्ञानम् दत्तम् । 1
(A) गणनाविषयकम् (B) स्थितिविषयकम्
(C) गतिविषयकम् (D) प्रयोगविषयकम्
6. 'अहो, बहुमत्स्योऽयं हृदः' इति अत्र हृदः इति पदे का विभक्तिः ? 1
(A) षष्ठी (B) प्रथमा (C) द्वितीया (D) पञ्चमी
7. 'अशक्तैः बलिनः शत्रोः कर्तव्यं प्रपलायनम्'-अत्र रेखांकितपदे का विभक्तिः ? 1
(A) प्रथमा (B) द्वितीया (C) षष्ठी (D) पञ्चमी

8. 'लीलावती भास्कराचार्यस्य पुत्री आसीत्' - अत्र आसीत् क्रियापदे कः लकारः ? 1
(A) लट् (B) लोट् (C) लृट् (D) लङ्
9. 'आवयोः' इति पदस्य मूलशब्दः कः ? 1
(A) आव (B) आवय (C) अस्मद् (D) युष्मद्
10. रिक्तस्थाने किं पदं भविष्यति ? 1
"चत्वारि तस्य _____"।
(A) क्षीयन्ते (B) दीयन्ते (C) प्राप्यन्ते (D) वर्धन्ते
11. मित्रस्य किमपि लक्षणद्वयं लिखत । 1+1=2
12. (i) बोपदेवः मार्गे किम् अपश्यत् ? 1+1=2
(ii) महिलाः प्रतिदिनं घटान् कुत्र स्थापयति स्म ?
13. (i) सूर्यवैश्वानरोपमस्य कुलपतेः किं नाम ? 1+1=2
(ii) रामेणबालिनः वधाय समयः कुत्र कृतः ?
14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत : 1x3=3
चन्द्रकेतुः - भो भो राजानः ! असंख्यातैः द्विरदन्तुरग-स्यन्दनस्थैः भवद्भिः कवचावृतैः एकस्मिन् पदातौ युगपत्
यत्युद्धं प्रारब्धं तद्वः धिक् । अस्मान् च धिक् ।
लवः (सोन्याथम्) आः कथम् अनुकम्पते नाम ? (ससंभ्रमं विचिन्त्य) भवतु जृम्भकास्त्रेणतावत् सैन्यानि
संस्तंभयामि । (इति नाट्येन मुञ्चति)
सुमन्त्रः - अये ! किमिदानीं सैन्यघोषाः प्रशान्ताः । वत्स !
मन्ये कुमारेण जृम्भकास्त्रं प्रयुक्तमिति ।
प्रश्नाः
(i) कस्य सैनिकैः युगपत् युद्धम् आरब्धम् ?
(ii) जृम्भकास्त्रं केन प्रयुक्तम् ?
(iii) सैन्यघोषाः केनः प्रशान्ताः ?
15. कस्यचिदेकस्य चरित्रचित्रणं पञ्चवाक्येषु संस्कृतेन कुरुत - 1x5=5
लवः अथवा कण्वः ।
16. प्रश्नान् उत्तरत : 1+1=2
(i) मौनं कीदृशं तपः अस्ति ?
(ii) अपात्रेभ्यः दत्तं दानं कीदृशं दानं भवति ?

17. (i) वयं केन भावेन कमपि न पश्येम ? 1+1=2
(ii) सूर्यः कीदृशं मार्गम् अनुचरति ?
18. सत्यमेवेश्वरो लोके सत्ये धर्मः सदाश्रितः । 1+1=2
सत्यमूलानि सर्वाणि सत्यान्नास्ति परं पदम् ।।
(i) धर्मः सदा कुत्र आश्रितः ?
(ii) सत्यात् परं किं नास्ति ?
19. अत्रिः कुलपतिर्यत्र, सूर्यवैश्वानरोपमः । 2
अत्र सीते! त्वया दृष्टा तापसी धर्मचारिणी ।।
(i) कुलपतिः अत्रिः कीदृशः आसीत् ?
(ii) तत्र सीतया का दृष्टा ?
20. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत : 1x3=3
ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत् ।
तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा भा गृधः कस्यस्विद्धनम् ।।
(i) इदं सर्वं जगत् केन व्याप्तम् अस्ति ?
(ii) मानवः वस्तूनाम् उपयोगः कथं कुर्यात् ?
(iii) कस्यापि धनं प्रति कीदृशः भावः स्यात् ?
21. निम्नलिखितपद्यस्य अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत : 1x3=3
ऊष्मतो म्लायते वर्णस्त्वकू फलं पुष्पमेव च ।
ग्लायते शीर्यते चापि स्पर्शस्तेनात्र विद्यते ।।
अन्वयः
फलम्, पुष्पम्, एवम् च वर्णः (i) _____ च ऊष्मतः (ii) _____ शीर्यते, तेन स्पर्शः अपि
अत्र (iii) _____ ।
22. रेखाङ्कितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुर्वन्तु : 1+1=2
(i) चिन्ता बहुतरी तृणात् ।
(ii) तपः स्वधर्मवर्तित्वम् ।
23. (i) “अहो महानुभावस्य सूर्यकुलकुमारस्य प्रसन्नकर्कशा 1+1=2
वीरवचनप्रयुक्तिः” इति कः कं वदति ?
(ii) “तात मा अतिमात्रं मम कृते उत्कण्ठस्व ।” अत्र मम सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

24. त्रिविधानि तपांसि कानि भवन्ति ? 2
25. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत : 1x3=3
अरक्षितं तिष्ठति दैवरक्षितं सुरक्षितं दैवइतं विनश्यति।
जीवत्यनाथोऽपि वने विसर्जितः कृतप्रयलोऽपि गृहे विनश्यति।
(i) अरक्षितस्य रक्षा केन क्रियते ?
(ii) दैवइतस्य सुरक्षितस्य किं भवति ?
(iii) वने विसर्जितस्य अनाथस्य का गतिः ?
26. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत : 1x3=3
अतिश्रमं वहेद् भारं शीतोष्णं च न विन्दति।
ससन्तोषस्तथा नित्यं त्रीणि शिक्षेत् गर्दभात्॥
(i) अस्मिन् पद्ये गर्दभस्य कति गुणाः कथिताः ?
(ii) गर्दभः विश्रामं विना किं करोति ?
(iii) ससन्तोषः इत्यस्य कः अर्थः ?
27. कस्यचिदेकस्य पाठस्य सारांशं पञ्चवाक्येषु लिखत : 1x5=5
(i) त्याज्यं न धैर्यम्
(ii) यद्भविष्यो विनश्यति
(iii) कर्तव्यनिष्ठा

खण्ड - ख
(अनुप्रयुक्तव्याकरणम्)

28. अधोलिखितेषु मूर्धन्यवर्णौ चित्वा लिखत : 1x2=2
ग, घ, ऋ, च, ट, स
29. रेखाङ्कितपदेषु सन्धिच्छेदं कृत्वा सन्धिनाम लिखत : 1x3=3
सत्यमेवेश्वरो लोके सत्ये धर्मः सदाश्रितः।
सत्यमूलानि सर्वाणि सत्यान्नास्ति परं पदम्॥
30. सन्धिं कुरुत : 1x2=2
यदि आयुः क्षयः + अस्ति तदन्यत्रगतानामपि मृत्युः भविष्यति + एव।
31. 'ब्रह्मचर्यं महिंसा च शरीरं तप उच्यते' - इति रेखाङ्कितपदयोः कः मूलशब्दः का च विभक्तिः ? 1+1=2

32. रिक्तस्थानेषु अङ्कानां स्थाने संख्यावाचकपदानि लिखत : 1x3=3
- (i) ____ (1) ____ नेत्रेण
(ii) ____ (5) ____ इन्द्रियाणि
(iii) ____ (2) ____ मत्स्यौ
33. रेखाङ्कितपदयोः कः धातुः कश्च लकारः ? 1+1=2
- (i) सा लक्ष्मीः तस्य हृदयं दर्पमलिनम् नाकरोत्
(ii) पापं समाचरति वीतघृणो जघन्यः ।
34. रेखाङ्कितपदयोः कः मूलशब्दः का च विभक्तिः ? 1+1=2
- माता गुरुतरा भूमेः ।
35. अधोलिखितयोः समस्तपदयोः विग्रहं कुरुत : 1+1=2
- (i) महात्मा
(ii) दुर्गाध्यक्षः
36. अधोलिखितविग्रहाणां कृते समस्तपदं लिखत : 1+1=2
- (i) प्रियं दर्शनं यस्य सः ।
(ii) सूर्यस्य कुलम् तस्य कुमारः तस्य
37. रिक्तस्थाने किं पदं भविष्यति ? 1+1=2
- (i) अहो ! सत्यममिहितं _____ (भवत्)
(ii) एषा सा दृश्यते _____ राजधानी पितुर्मय । (सीता)
38. रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत : 1x3=3
- (i) सर्वमेव _____ शरीरमनुपालयेत् । (परि + त्यज् + ल्यप्)
(ii) _____ इति यद्दानं दीयतेऽनुपकारिणे । (दा + तव्यत्)
(iii) ये उत्कोचलोमेन स्वामिनं _____ आत्मानमन्धतमसि पातयन्ति । (वञ्च् + क्त्वा)

खण्ड - ग**(रचनाकौशलम्)**

39. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् उत्तरत : 1x5=5

मिथिलायां विद्यापति नामकः महान् कविः बभूव । सः संस्कृतस्य मैथिलीभाषायाश्च महाकविः आसीत् । अवहट्ठ भाषायाम् अपितेन रचनाः कृताः । सः राज्ञः शिवसिंहस्य मित्रम् आसीत् । नृपस्य राजसभायां सः राजकविः आसीत् । विद्यापतिः महान् शिवभक्तः आसीत् । कथ्यते यत् महादेवः तस्य भक्त्या प्रसन्नो भूत्वा तस्मैबहु वरान् अयच्छत् ।

प्रश्ना :

- (i) विद्यापतिः कस्याः भाषायाः कविः आसीत् ?
- (ii) सः कस्य नृपस्य मित्रम् आसीत् ?
- (iii) विद्यापतिः कस्य भक्तः आसीत् ?
- (iv) विद्यापतये कः वरान् अयच्छत् ?
- (v) 'रुष्टः' इति पदस्य किं विलोमपदमत्र प्रयुक्तम् ?

40. अधोलिखित विषयमधिकृत्य मञ्जूषापदसहायतया एकम् अनुच्छेदं लिखत : 1x5=5

विज्ञानस्य आविष्काराः

मञ्जूषा

अस्माकं, सुखमयम् आनन्दमयम्, विज्ञानस्य, जीवनं, कृतम्, आविष्कारैः, रेलयानम्, विमानम्, अन्यैः यातायातसाधनैः, सुकरम्, निखिलम् कार्यम्, शीघ्रतया, विना परिश्रमेण, सुष्ठु भवति, रोगनिवारणाय, यन्त्राणि, समयस्य, परिश्रमस्य ।

41. भवान् दीपकः । भवतां मित्रं रमेशः अन्यस्मिन् नगरे वसति । तं प्रति नववर्षस्यागमेशुभकामनाः मञ्जूषायां प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा प्रेषयतु । 1x5=5

द्वारकानगरम्
तिथि :-----

प्रिय मित्र रमेश,

सप्रेम नमस्ते ।

नववत्सरोऽयं तव _____ (i) _____ प्रतिदिनं सौख्यं _____ (ii) _____ समृद्धिं _____ (iii) _____ च पूरयेत् ।
गृहे _____ (iv) _____ परिवारजनानां कृतेऽपि नववर्षस्य _____ (v) _____ स्युः ।

तव सुहृत्,
दीपकः

मञ्जूषा

सफलतां, पूरयेत्, जीवने, नवतां, सर्वेषां शुभकामनाः ।

42. अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषापदसहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत :

1x5=5

मञ्जूषा

आयोजिता, प्रतिवर्षं, भवति, स्वमित्रैः, सह, आवान् अहं द्रष्टुं, बालकाः, बालिकाः च, स्वरुच्यनुसारं वस्तूनि
एकतः दशाननप्रतिकृतिः, दह्यते, अग्नौ, स्फोटाः भवन्ति महता उत्साहेन पश्यन्ति, जनाः ।

- o O o -

